

Autonomi och motmakt

Om den svenska biteorins utveckling som forskningsområde

Catrine Andersson

Även de mest kritiska och nyskapande perspektiven får förr eller senare en kritisk blick riktad mot sig. Bisexualitetsteori, som denna artikel kommer att handla om, är ett av dessa nya perspektiv som granskar även andra kritiska perspektiv. Feministisk teori har generellt ägnat sig åt kvinnor och män. Queerteori har till stor del sysslat med det ickeheterosexuella. Bisexualitetsteori sysslar visserligen också med kön och icke-heterosexualitet, men har sedan ett par år riktat blicken mot något som, enligt vissa biteoretiker, förbises inom forskningen generellt – även inom queer- och feministisk teori. Bisexualitetsteori, eller biteori, rör det som inkluderar både homo- och heterosexualitet, men ändå hamnar utanför – det som samtidigt är "både och" och "varken eller". Biteori kan därmed sägas sträva efter dekonstruktion av kategorier när det gäller sexualitet, kön, identitet och frågor som till exempel tvåsamhet.

Biteori lever dock hittills en relativt undanskymd tillvaro trots det stora intresse som finns för ämnet. En stor orsak till detta finns säkerligen i det faktum att intresset kommer så att säga "underifrån" i akademien. I Sverige finns i nuläget inga disputerade forskare som ägnar sig åt biteori. Internationellt sett har biteori funnits några år och den har nått en något högre grad av etablering i exempelvis USA och Storbritannien än i Sverige. De svenska biteoristudier som finns utgörs av 15–20 studentuppsatser, några publicerade artiklar och den forskning som just nu bedrivs av två doktorander, Hanna Bertilsdotter vid Högskolan i Kalmar och Genusforskarskolan i Umeå och Malena Gustavson vid Tema Genus, Linköpings universitet. Det är därför anmärkningsvärt att det skrivs ett par uppsatser på grundnivå varje år runt om på olika universitet och högskolor inom ett ämne som inte finns i den etablerade forskningsvärlden.

Liksom feministisk teori och queerteori som nämndes inledningsvis är biteori vetenskapskritisk; målen är både att kritisera den existerande forskningen och att komplettera den. Frågan är då vad som händer när det skapas ett nytt forskningsfält som fortsätter denna ifrågasättande och kompletterande verksamhet, men som också inkluderar feministisk teori och queerteori i den mainstreamforskning man vill förändra? I denna artikel kommer jag att diskutera det nya forskningsområde som svensk biteori utgör. Grund för analysen är sju uppsatser på C- och D-nivå, skrivna mellan 1997 och 2002, tretton

artiklar från åren 1998–2003 och ett föredrag framfört vid en konferens 2003.¹ Dessa har alla på något sätt bisexualitet som huvudtema. Syftet med artikeln är att använda sociologen Pierre Bourdieus teori om fält på ett mycket nytt forskningsområde och se vad en sådan undersökning kan säga om fältbegreppet. Jag vill även uppmärksamma svensk biteori och dess strävan att kritisera annan forskning och i vissa avseenden alternativa sätt att göra vetenskap, detta med ett maktperspektiv hämtat från Michel Foucault.

Vad är biteori?

Biteori är långt ifrån något enhetligt forskningsområde, men ett gemensamt syfte kan sägas vara att med hjälp av ett bisexualitetsbegrepp fokusera dikotomin homo- och heterosexuallitet och peka på att relationen mellan dessa inte nödvändigtvis är uteslutande, utan att det finns något som är "både och" och/eller "varken eller". Bisexualitet definieras ofta som "en benägenhet att känna sexuell attraktion till och/eller bli förälskad i både män och kvinnor" och kan därmed sägas existera antingen utanför kategorierna homo- och heterosexuallitet eller inom båda kategorierna.² Det är med andra ord ett slags dekonstruktion av dikotomiskt uppbyggda tankemönster både inom vetenskap och inom samhället i stort som eftersträvas.³ Det finns i många av uppsatserna och artiklarna exempel på att man ser biteori som något subversivt som har potential att göra motstånd mot både hetero- och mononormativitet.⁴ Tankarna om att hitta teoretiska begrepp som beskriver företeelser utanför kategorier och dikotomier gäller emellertid inte bara området sexualitet. Ett exempel är begreppet biposition, en social position som innebär att stå mellan två (eller flera) socialt kategoriserade grupper, som till exempel klassresenärer eller individer med två eller flera rastillhörigheter.⁵

Autonomi och skuggfält

En komprimerad definition av ett fält i Bourdieus mening skulle kunna vara att "ett fält är ett system av relationer mellan positioner besatta av människor och institutioner som strider om något för dem gemensamt".⁶ Detta gemensamma som är föremål för strid är ofta rätten att definiera företeelser på fältet. En viktig aspekt är att deltagarna på fältet är mer beroende av varandra än av omvärlden. För att det ska vara möjligt att analysera ett område som ett fält med hjälp av Bourdieus fältbegrepp krävs att området har en väl utvecklad autonomi.⁷ Området måste med andra ord vara självständigt både i förhållande till andra fält och den övriga omvärlden.⁸

Det finns dock studier av områden utan hög grad av autonomi där fältbegreppet ändå har tillämpats. Ett sådant exempel är J.P. Roos och Anna Rotkirchs artikel "Fält i skuggan av fält: sensocialismens dubbelliv".⁹ De tillför

ett nytt begrepp till Bourdieus fältteori, nämligen skuggfält. Skuggfältet står i ett bestämt förhållande till moderfältet och hjälper moderfältet att fungera och förnya sig, men lever samtidigt enligt sina egna, omvända och kvasiautonoma lagar.¹⁰

När Bourdieu skriver om vad som gör ett fält autonomt finns en stark misstro mot vad han kallar "aktionsforskning", vilken han karakteriserar som vetenskap producerad av forskare som har gjort sig till redskap för institutioner eller sociala grupper. Dessa forskare minskar fältets autonomi genom att inte föra den självständiga forskningen framåt.¹¹ Det är dock oklart om Bourdieu här menar all forskning som har politiska mål eller om han syftar på forskare som bortser från vetenskaplig praxis för att producera manipulerade resultat till fördel för en specifik grupp. Det senare är självklart inte förenligt med god forskning, men om han även syftar på det förra skulle det möjligen kunna innebära kritik av både biteori, queerteori och feministisk teori. Biteorins uttalande kopplingar till den politiska biaktivismen skulle därmed göra den mindre autonom. Samtidigt kan man inte komma ifrån att det är ur ett biaktivistiskt engagemang som biteori har sprungit, vilket gör det hela motsägelsefullt. Ett exempel på betydelsen av biaktivism finns i Hanna Bertilsdotters uppsats "Den blanka spegeln" där hon skriver att det var en uppmaning från RFSL om att öka kunskapen om bisexuella och bisexualitet som gjorde att hon skrev sin första uppsats om biteori.¹² Man kan dock notera att Bourdieu själv skriver om hur det är möjligt för en intellektuell rörelse att inledas av "militanta" engagerade för att senare tas över av mer professionella personer som kan realisera fältets utopier. Han exemplifierar med feminismen och jag anser att detta resonemang mycket väl skulle kunna appliceras även på biteori.¹³

Jag har valt att utgå från Bourdieus fältteori trots att biteori inte är ett särskilt utvecklat vetenskapsområde. Fördelen är att man kan använda en redan etablerad teori för att visa på tendenser hos ett mycket nytt område. Nackdelen är att riskerna för att göra feltolkningar ökar då fältteorin inte är menad att användas för att analysera fält med mycket svag autonomi. Trots detta anser jag att det är möjligt att använda fältteori, och att fördelarna är större än nackdelarna, förutsatt att man tar hänsyn till den låga graden av autonomi och det begränsade material som finns att tillgå. För analysen av ett fält med begränsad autonomi blir skuggfältsbegreppet centralt.

Flera av de som tillämpat Bourdieus fältteori pekar på betydelsen av att ha tillgång till något slags biografiskt material.¹⁴ Ingenting sådant ingår i denna undersökning, då syftet inte är att göra en komplett fältanalys enligt de metoder Bourdieu använder. Syftet är istället att använda teorierna om fält och skuggfält för att peka på tendenser och kunna klargöra vilka mekanismer som påverkar biteorins ställning som fält idag.

Legitimitet och komplettering

En stor del av de uppsatser och artiklar som utgör svensk biteori innehåller en historisk tillbakablick på tidig forskning om bisexualitet under 1900-talet.¹⁵ Man behandlar bland annat Sigmund Freuds och Wilhelm Stekels teorier om bisexualitet och Alfred E. Kinseys sexualitetsmodell där hetero- och homosexualitet fungerade som ytterpoler längs en skala.¹⁶ Som jag ser det fyller dessa noggranna historieber beskrivningar flera olika funktioner. Den kanske viktigaste är att påvisa existensen av bisexualitet, bisexuella individer och tidigare forskning om ämnet för att berättiga den egna undersökningen och därmed tillbakavisa uppfattningen att bisexualitet skulle vara en populärkulturell trend. Anna Adeniji tar upp detta synsätt på bisexualitet i sin uppsats "Ordningsstörande begär – biteori som kritik av antropologisk sexualitetsforskning".¹⁷ Den ofta förekommande historiska anknytningen kan ses som försök att på samma gång skapa en för svensk biteori gemensam historia och att legitimera den egna forskningen. Ett kännetecken för ett fält i Bourdieus mening är att översätta diskussioner från omvärlden till fältets egen logik.¹⁸ Det är, enligt min åsikt, vad som sker i de här fallen. Gamla sexologiska teorier tas upp igen och används i den nya kontext biteori utgör, vilket laddar dem med andra betydelser.

I relativt många texter sätts den egna forskningen in i en biteoretisk kontext. Även kopplingarna till såväl queerteori och feministisk teoribildning som till det egna ämnet, såsom sociologi eller antropologi, är starka.¹⁹ Det mest centrala när sådana kopplingar görs, är åsikten att biteori kan komplettera den föreliggande forskningen.²⁰ Från ett fältbegreppsperspektiv handlar detta om kampen om vad som är god forskning och striden om att, i någon mening, vara med och "bestämma dagordningen". Inom biteori riktar sig denna strävan utåt mot andra fält snarare än att striden förs inom fältet. Biteori har visserligen nära relationer med fälten queerteori och feministisk teori, men denna koppling är därför inte självklar. Den genomgående uppfattningen hos dem som skriver om biteori tycks vara att biteori trots allt är, eller bör vara, ett eget område jämte de större. Detta syns till exempel när Malena Gustavson behandlar biteorins relationer till feministisk teori och queerteori och betonar att trots likheter är biteori en egen kunskapsarena som "producerar ny kunskap".²¹

Om biteori inte står i relation till queerteori och feministisk teori i den meningen att de finns inom samma fält, kan man då tala om en skuggfältrelation? Enligt Roos och Rotkirch, som myntade begreppet, kan skuggfält fungera som "idésprutor" till större fält och ha möjlighet att föra in nya saker genom personer som agerar både inom det stora fältet och skuggfältet.²² Detta liknar mycket relationen mellan biteori och dessa större, mer etablerade fält, även i det avseendet att man inom biteori framhäver den tystnad som finns kring

bisexualitet och biteori inom akademien. Exempelvis skriver Johanna Udehn: "Vanligtvis nämns bisexualiteten, om överhuvudtaget, endast parentetiskt i den akademiska litteratur som avhandlar sexualitet."²³ En av de möjliga orsakerna till att ett skuggfält uppstår är, enligt J.P. Roos och Anna Rotkirch, att förhållanden inom de större fälten inte möjliggör artikulering av vissa idéer.²⁴ I enlighet med detta anser jag att det är rimligt att se biteori som ett skuggfält.

Polemik och belöningar

Det finns inom svensk biteori olika åsikter om vad bisexualitet respektive biteori är. Det verkar emellertid inte finnas någon strävan efter företräde när det gäller att definiera vare sig dessa begrepp eller vad som är god vetenskap inom ramen för biteori. I detta avseende är därför graden av autonomi inom fältet låg. Detta beror dock inte på få kontakter mellan författarna. Tvärtom finns det många hänvisningar till andra som skrivit om biteori i en svensk kontext och även mer personliga hänvisningar i förord och dylikt förekommer ofta. Exempel på detta är förordet till det biteoretiska numret av *lambda nordica* där Hanna Bertilsdotter betonar den hjälp hon har fått av Malena Gustavson. I en uppsats anger Ellinor Hallebro samtal med Bertilsdotter som källa i sina noter.²⁵

Men även om författare hänvisar till varandra undviker de polemik. Jag har endast hittat tre ställen där någon av artikel- eller uppsatsförfattarna explicit hänvisar till någon annan av dem som skriver om biteori och där man kan se skilda uppfattningar.²⁶ Bristen på polemik kan relateras till hur belöningar fungerar inom ett fält. Belöningar ska, enligt fältteorin, delas ut av fältet självt, vara specifika för fältet och inte bestå av materiell eller kommersiell framgång.²⁷ Då det i Sverige inte finns personer på höga akademiska poster som sysslar med biteori finns det heller inget system med tillsättning av tjänster eller forskarstöd inom ämnet biteori. Belöningar måste med andra ord utformas på något annat sätt. Ett slags belöningsystem blir då personligt utformade hänvisningar.

Hallebro skriver att den positiva respons hon fått dels från Bertilsdotter, dels från den informantgrupp hon arbetade med, betydde mycket för att hon skulle genomföra projektet.²⁸ Sporren för att fortsätta och slutföra forskningen är med andra ord ett slags erkännande från andra inom området som inte bara baserar sig på kvalitén på slutresultatet – den positiva responsen kom ju innan uppsatsen var klar. Broady pekar i sin artikel "Nätverk och fält" på att modeller som utgår från att kapitalmaximering alltid är målet inte stämmer för fält inom kvinnorörelsen och andra kvinnodominerade områden.²⁹ Svensk biteori är ett vetenskapligt fält där majoriteten är kvinnor; Bertilsdotter skriver i en artikel att hon endast känner till en man som skrivit om biteori.³⁰ Om detta är orsaken till att belöningsystemen inte följer de mönster som Bourdieu ritat

upp kan vara osagt, men klart är att biteori inte är något fält i traditionell mening med avseende på belöningssystem. De flesta referenser till andra biteoretiker är dock vanliga hänvisningar av det slag som finns i all vetenskaplig framställning. Att en B-uppsats förekommer som referens även i publicerade artiklar, vilket ses i materialet, är emellertid ovanligt och tyder på en annan syn på vad som kan vara forskning och vilka hierarkier som bör och inte bör upprätthållas inom den akademiska världen.³¹ Även detta kan ses som en skuggfältsegenskap.

Ett utmanande av heteronormativiteten?

Michel Foucault skriver om makten att den inte endast är förbjudande utan även producerande.³² Makt finns i alla relationer och skapas dessutom i dessa relationer och har alltså inte sitt ursprung i ett maktcentrum. Överallt där det finns makt finns också motmakt. Centralt är Foucaults begrepp *mönster*, som används för att tydliggöra att det inte är fråga om ett system där makt utövas av en grupp mot en annan grupp. Varje styrkeförhållande är en maktkamp mellan två specifika punkter, men dessa styrkeförhållanden kan bilda kedjor och förstärka eller försvaga varandra och därigenom bilda mönster.³³

Gemensamt för de flesta av artikel- och uppsatsförfattarna är att de anser att biteori eller bisexualitet kan och bör förändra samhället och vetenskapen. De skiljer sig dock i fråga om vari de anser att själva subversiviteten ligger. Det finns i de studerade texterna två sätt att förhålla sig till bisexualitet och subversivitet. Det ena förhållningssättet är centrerat kring begreppet biteori och författarna sätter inte några likhetstecken mellan bisexuella individer och de teoretiska tillämpningarna av biteoretiska begrepp.³⁴ Det andra utgår från begreppet bisexualitet och ser individers bisexualitet som dikotomiupplösande och subversiv på samma sätt som till exempel ett bpositionsbegrepp. Ingen skillnad görs här mellan bisexualitet och biteori.³⁵ Ett exempel på detta är Gustavsons artikel "Både varken eller. Det dubbla begäret konceptualiserat" där hon skriver: "Närvaron av ambivalens i bisexuella parrelationer utgör ett ifrågasättande av köns kategorier och av tvåsamheten genom att det dubbelriktade begäret upplöser det bipolära i den heterosexuella matrisens hegemoni."³⁶

Jag är kritisk till den senare tendensen inom svensk biteori, vilken innebär att man inte gör någon egentlig skillnad på det teoretiska begreppet bisexualitet och individers bisexualitet. Exempelvis skriver Ellinor Hallebro att det gränsupplösande ideal som finns inom gruppen bisexuella utmanar det heteronormativa samhället.³⁷ Min kritik av detta resonemang utgår från det faktum att enskilda individers *ideal* inom en liten social grupp knappast ensamt kan utmana en struktur som påverkar ett helt samhälle. Däremot kan man använda ett bisexuellt begär för att problematisera rigida sexuella

kategoriseringar och det kan därmed vara fråga om en utmaning av heteronormativitet på ett *teoretiskt* plan.

Med Foucaults syn på makt är den enda möjliga vägen för ett motstånd mot den makt som heteronormativiteten innebär, att utöva motmakt i varje enskild relation.³⁸ Denna motmakt skulle då kunna utgöras av bisexuella personers komma-ut-process som skulle kunna få fler och fler personer att problematisera heterosexualitetens naturlighet och synen att homo- och heterosexualitet alltid utesluter varandra. Eftersom detta sätt att göra motstånd mot makten enligt Foucault är det enda möjliga, skulle motmakt i specifika relationer faktiskt kunna innebära en reell utmaning av makten. Detta helt enkelt för att det inte kan finnas något annat, mer övergripande, sätt att göra motstånd.

Jag vill dock ändå hävda att det är förhastat att utifrån enskilda individer och deras ideal dra några slutsatser om ett möjligt hot mot heteronormativiteten. Enligt Foucault kan enskilda styrkeförhållanden försvaga eller förstärka varandra och därigenom bilda övergripande mönster. I linje med detta är det nödvändigt att se bisexualitet som en av flera olika diskurser som kan innebära en utmaning mot heteronormativiteten. För att kunna dra några slutsatser måste man dock se på de andra sammanhang där heteronormativitet ifrågasätts. Det är alltså endast den sammantagna effekten av flera olika typer av motstånd som skulle kunna motverka heteronormativitet. För att kunna undersöka denna sammantagna effekt kan man inte sätta likhetstecken mellan enskilda individers bisexuella identitet och bisexualitet som ett teoretiskt begrepp. Ett teoretiskt bisexualitetsbegrepp är bättre lämpat att beskriva några av de olika slags kategori-upplösande strategier som kan tänkas utmana heteronormativiteten.

Talet om könet

Talet om könet innebär hos Foucault att för att makten ska kunna kontrollera och ha överblick över könet måste alla formulera sin sexualitet och sina begär.³⁹ Denna maktutövning är dock inte uppenbar utan maskerad som sin raka motsats. Könet framställs som förtryckt och människor uppmanas att göra motstånd mot makten genom att tala om könet. Foucault vill med sin teori avslöja hur makten verkar; att talet om könet inte är ett motstånd utan i allra högsta grad innebär att följa maktens uppmaning.⁴⁰

I biteoristudierna redogör författarna ofta för sin egen sexuella läggning. Exempel på detta är Ellinor Hallebro som i sin D-uppsats skriver: "Jag har många gånger under uppsatsskrivandet frågat mig om jag som heterosexuell har rätt att problematisera bisexualiteten."⁴¹ Eller Hanna Bertilsdotter som skriver: "Själv identifierar jag mig som bi.[...] Hade jag varit hetero- eller homo-sexuell hade jag berättat andra berättelser."⁴² I flera fall, till exempel dessa, är syftet att klargöra sin egen position som forskare. Att explicit uttrycka sin egen

sexualitet är dock samtidigt ett slags tal om könet, vilket blir tydligt till exempel i Malena Gustavsons D-uppsats där hon skriver: "Eftersom jag i inledningen utgår ifrån egna erfarenheter kommer jag att hålla mig till kvinnors bisexualitet."⁴³ Uppsatsens första mening lyder: "För några år sedan när jag gjorde mina första trevande kärleksäventyr med kvinnor var jag ivrig att berätta om mina nya erfarenheter för nyfikna vänner."⁴⁴ Innebär då dessa exempel på tal om könet att biteori misslyckas i sina strävanden att utgöra ett motstånd mot makten? Enligt Foucault skulle dessa redogörelser för sexualitet och begär ju endast innebära att makten nått sitt mål. Bisexuella personer har visserligen inte den önskvärda sexualiteten enligt heteronormativitetens logik, men makten har i alla fall den kontroll som kännedom om vad som pågår innebär.

Man kan se dessa bekännelselika berättelser som ett uttryck för Foucaults princip om talet om könet. Det bör dock påpekas att de inte fungerar exakt såsom makten skulle vilja, utan att det finns förskjutningar. Foucault skriver att reglerna för var och när det inte är möjligt att tala om könet är viktiga för maktens kontroll.⁴⁵ Biteoretikernas berättelser finns på fel plats och de stör de allmänna principerna om var och när man bör bekänna. I akademiska uppsatser är ju praxis att skilja på sin privata roll och sin roll som forskare. Särskilt sådana utpräglade privata berättelser som den svenska biteorin ger exempel på och pekats på ovan är sällsynta. Bara deras placering innebär alltså att de skulle kunna vara ett motstånd mot makten.

Även formuleringen av dessa berättelser gör att de inte självklart kan sägas följa maktens vilja. Det talas om den egna sexuella läggningen, privata sexuella upplevelser, trekant, gruppsex och upplösning av tvåsamhet och den romantiserade monogamin.⁴⁶ Ett exempel på detta är Karin Ekström som i sin artikel om bisexualitet och feminism avslutar med förhoppningen att "fler *öppet* vågar ingå i tresamma eller flersamma konstellationer" (Ekströms kursivering).⁴⁷ Enligt Foucaults teori innebär maktens verkan en uppmaning att formulera allt begär, dock på ett sätt noggrant anpassat till sammanhanget. Det talas om sexualitet i många olika situationer och *sättet* att tala om könet ska anpassas efter sammanhanget, men *all* sexualitet ska ändå på något sätt formuleras.

Dessa tal om könet verkar vara berättelser som i Foucaults mening tjänar makten, men som samtidigt utgör motmaktspunkter i försöken att utmana heteronormativiteten. Klart är dock att biteori när det gäller synen på relationen mellan vetenskap och privatliv skiljer sig från stora delar av forskarsamhället. Kanske kan man, när längre tid har gått och det blir tydligare vilken utveckling biteori har framför sig, se om denna syn är bestående. De reaktioner som biteori har mötts av kan då avgöra om biteorin är ett potentiellt hot mot hetero- och mononormativitet.

Biteoretikernas tal om kön anknyter både till fältteori och till makteori. Ett

skuggfält karakteriseras av att vissa saker rankas högre än på autonoma fält.⁴⁸ Vikten av att synliggöra och diskutera kring betydelsen av ens sexuella läggning har stor betydelse inom biteorin, men inte inom andra områden, och kan därmed beskrivas som en skuggfältsegenskap. Biteorins tydliga tal om könet är samtidigt ett motstånd mot makten. Att i ett akademiskt sammanhang diskutera sin egen sexuella läggning eller personliga sexuella erfarenheter innebär att placera sin berättelse om könet på "fel" plats. Även de "icke-konventionella" formuleringarna gör att det som ursprungligen är maktens krav på kontroll och information blir förvrängt och skulle kunna tolkas som motmakt. Risken är dock att denna personliga ton gör biteorin omöjlig i akademiska sammanhang då den allt för mycket utmanar traditionell vetenskaplig framställning. Genom att använda skuggfältsbegreppet blir det möjligt att beskriva biteorins position. Inom biteori är det i allra högsta grad fråga om omvända värden jämfört med andra fält och de biteoretiska perspektiven saknas i stort sett hos de andra etablerade fälten.

Biteori: skuggfält eller eget fält?

Sammantaget verkar det som om den svenska biteorin befinner sig på ett mycket tidigt stadium i strävan efter autonomi, men det verkar ändå finnas en vilja att utveckla biteori till ett eget forskningsområde. Artikel- och uppsatsförfattarna ser generellt biteori som ett ämne i sig, men har behov av att påpeka att biteori korrigerar tidigare forskning som osynliggjort bisexualitet. Detta är ett sätt att legitimera sin egen forskning, liksom de noggranna historiebetraktningarna som vill synliggöra bisexualitetens existens. Biteori som den ser ut idag har stora likheter med den tidiga feministiska forskningen. Det är även möjligt att de tendenser som kan ses när det gäller biteori även gäller tidiga faser inom andra forskningsområden.

Frånvaron av polemik är det tydligaste tecknet på att autonomi inom ett fält är svag. Svensk biteori som den ser ut idag består av mycket skilda uppfattningar om på vilket sätt man kan och bör forska om bisexualitet. Dessa åsikter uttrycks dock sällan explicit och polemiserar inte mot varandra. Att vilja behålla biteori som ett forskningsområde öppet för olika åsikter om vad biteori är anser jag dock inte borde vara något hinder för vetenskaplighet, vilket jag kommer att återkomma till.

När det gäller biteori ser målen med vetenskapen annorlunda ut än inom traditionell forskning. Uppfattningen att biteori har, och bör ha, en subversiv verkan på både vetenskap och samhälle genomsyrar forskningen som också vänder sig till människor utanför den vetenskapliga miljön. I svensk biteori kan man se två olika förhållningssätt till relationen mellan bisexualitet och subversivitet. Den ena gör skillnad mellan individers bisexualitet och ett teoretiskt bisexualitets-

begrepp, medan den andra inte gör det. Man kan visserligen, i enlighet med Foucault, se motstånd i varje enskild relation som en avgörande motmakt, men det är också viktigt att inte stirra sig blind på den innebörd bisexualitet har som identitet. Istället bör begreppet kunna användas för att teoretiskt beskriva även bibegär eller bpositioner som kanske inte just för tillfället ryms inom en bisexuell identitet, men som har potential att göra motstånd mot hetero- och mononormativitet. Överhuvudtaget är det viktigt att inte förutsätta någonting om varken bisexualitet, bisexuella individer eller biteoretiska begrepp, utan istället pröva alla förutfattade meningar både för att utveckla vetenskapen och för att i handling göra motstånd mot alla sorters fördomar.

Enligt Bourdieu är den autonoma vetenskapens mål ett slags avskildhet.⁴⁹ Inom biteori luckras den emellertid upp i och med den ickehierarkiska uppbyggnaden och den personliga ingången i forskningen. Denna skillnad kan tolkas på flera olika sätt. Antingen är den ett tecken på att biteori inte utgör ett kulturellt fält i Bourdieus mening, eller att det är ett fält som håller på att skapas, men som har en mycket låg grad av autonomi. Vad som skiljer biteori från traditionell vetenskap skulle kunna beskrivas som skuggfältsegenskaper. Biteori kan emellertid också vara ett exempel på ett område där Bourdieus fältteori inte räcker till eller helt enkelt blir felaktig. Centralt är härvidlag bristen på polemik och "strider". Man skulle kunna tänka sig att den beror på att forskningen i Sverige är relativt ny och att diskussionen kommer att utvecklas senare. Det stämmer i så fall överens med Bourdieus fältteori, enligt vilken det är en omöjlighet med ett autonomt forskningsfält om skilda tolkningar av centrala begrepp tolereras. Men ett forskningsområde vars uttalade intention är att hålla definitioner öppna borde inte vara dömt på förhand uteslutande på grund av detta. Jag anser därför att det finns anledning att ifrågasätta Bourdieus fältbegrepp. Huruvida granskningen av biteori kan resultera i en allvarlig kritik av fältbegreppet kan emellertid avgöras först när tidsperspektivet är större. Många frågor om biteori kan troligtvis endast besvaras när man kunnat se vad som utvecklats ur de tendenser som idag endast kan skönjas.

Politisk aktivism kan bli nödvändig även inom akademien och jag tror att biteoretiker kan hämta inspiration bland annat från den tidiga feministiska forskningen. Likheter är som tidigare nämnts stora och de metoder som tillämpades då, till exempel "nätverkande", tvärvetenskaplighet och ett envist hävdande av det egna perspektivets relevans, var bevisligen effektiva för att öka det feministiska perspektivets legitimitet. Därmed vill jag också till sist instämma med Anna Adeniji och säga att det även är min förhoppning "att biteoretiker kommer att ta större plats och inte slås tillbaka av monosexistiska strömningar inom akademien".⁵⁰

Noter

Artikeln bygger på en C-uppsats i genusvetenskap, i vilken jag har använt mig av ovan nämnda material. I denna artikel blir dock urvalet begränsat.

- ² Hanna Bertilsdotter: "Att fetischera det 'normala'. Bisexualitet utifrån några unga bisexuella mäns berättelser" *Sexualitetens omvandlingar. Politisk lesbiskhet, unga kristna och machokulturer* Thomas Johansson och Philip Lander (red.), Göteborg 2003 [2003a] s. 240, Hanna Bertilsdotter Rosqvist: "Den blanka spegeln – en modell som visar hur (bisexuella) identiteter skapas och en diskussion om erkännandets betydelse vid identitetsformning" opublicerad CD-uppsats i sociologi, vid Sociologiska institutionen, Lunds universitet 2000, s. 17 och Ellinor Hallebro: "Bi-effekter: En studie om bisexualitetens förändringspotential på det rådande heteronormativa samhället", opublicerad D-uppsats i sociologi, vid Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet 2002, s. 7.
- ³ Hallebro, 2002, s. 2 och Katarina Kallings: "Vardagslivets Erotisering. Identitetens och Sexualitetens paradoxer sett utifrån Bisexuella Kvinnors könskonstituering", opublicerad D-uppsats i etnologi, Etnologiska avdelningen vid Institutionen för Kulturanthropologi och Etnologi, Uppsala universitet 1999, s. 1.
- ⁴ Mononormativitet innebär, i analogi med heteronormativitet, ett system av normer, värderingar och praktiker som premierar monosexualitet, vilket i sin tur betecknar benägenhet att känna sexuell attraktion och bli förälskad endast i personer tillhörande ett kön; det vill säga en gemensam kategori för homo- och heterosexualitet.
- ⁵ Hanna Bertilsdotter: "Både-och och varken-eller. På besök i bi-positionernas gränsland" *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 2003:1 [2003c], s. 69.
- ⁶ *Kulturens fält – en antologi* Donald Broady (red.), Göteborg 1998, s. 11.
- ⁷ Broadys inledning i *Kulturens fält*, 1998, s. 11.
- ⁸ Broadys inledning i *Kulturens fält*, 1998, s. 15.
- ⁹ J.P. Roos och Anna Rotkirch: "Fält i skuggan av fält: sensocialismens dubbelliv" *Kulturens fält – en antologi* Donald Broady (red.), Göteborg 1998.
- ¹⁰ Roos och Rotkirch, 1998, s. 455.
- ¹¹ Pierre Bourdieu: *Konstens regler Det litterära fältets uppkomst och struktur*, Stehag [1992] 2000, s. 26.
- ¹² Bertilsdotter Rosqvist, 2000, s. 6.
- ¹³ Bourdieu, 2000, s. 151.
- ¹⁴ Roos och Rotkirch, 1998, s. 466 och Donald Broady och Ingrid Heyman: "Omvårdnadsforskning – ett vetenskapligt fält i vardande?" *Kulturens fält – en antologi*. Donald Broady (red.), Göteborg 1998, s. 310f.
- ¹⁵ Anna Adeniji: "Ordningsstörande begär – biteori som kritik av antropologisk sexualitetsforskning" C-uppsats i genusvetenskap, vid Centrum för kvinnoforskning, Stockholms universitet, Centrum för kvinnoforskningens skriftserie, nr 27, 2001 [2001a], s. 21f, Malena Gustavson: "Nästan samma men inte riktigt. Om bisexualitet och queerteori." opublicerad D-uppsats i etnologi, vid Etnologiska institutionen, Lunds universitet 1997, s. 4, Hallebro, 2002, s. 4f, Kallings, 1999, s. 18 och Malena Gustavson: "Till tygellöst leverne. En bisexuell kritik av tvåsamhetens hegemoni" *lambda nordica*, vol. 7, 2001:1-2, s. 16.
- ¹⁶ Adeniji, 2001a, s. 23 och Gustavson, 2001, s. 16.
- ¹⁷ Adeniji, 2001a, s. 21.
- ¹⁸ Broadys inledning i *Kulturens fält*, 1998, s. 20.
- ¹⁹ Hanna Bertilsdotter: "Biidentitet/er. Presentation av en bistudie" *lambda nordica*, vol. 7,

- 2001:1-2 [2001a], s. 26 och Adeniji, 2001a, s. 42.
- ²⁰ Anna Adeniji: "Ordningsstörande begär. Biteori som kritik av antropologisk sexualitetsforskning" *lambda nordica*, vol. 7, 2001:1-2 [2001b], s. 57, Gustavson, 2001, s. 12f, Malena Gustavson: "Triangelns mellanrum – bisexuellt begär som kritik och teori" *HumaNetten* nr 10, elektronisk tidskrift, utges av Institutionen för humaniora, Växjö universitet 2002, s. 2 och Johanna Udehn: "(Bi)sexualitet – en alternativ tolkning." opublicerad D-uppsats i etnologi, vid Etnologiska avdelningen vid Institutionen för Kulturanthropologi och Etnologi, Uppsala universitet 1998, s. 4.
- ²¹ Gustavson, 2002, s. 2.
- ²² Roos och Rotkirch, 1998, s. 465.
- ²³ Udehn, 1998, s. 16. Se även Adeniji, 2001a, s. 5.
- ²⁴ Roos och Rotkirch, 1998, s. 455.
- ²⁵ *lambda nordica*, 2001, s. 5 respektive Hallebro, 2002, s. 61.
- ²⁶ Hanna Bertilsdotter: "Konsten att hitta hem – några bisexuella resor" opublicerad C-uppsats i genusvetenskap, vid Centrum för genusvetenskap, Lunds universitet 2001 [2001c], s. 4, Adeniji, 2001a, s. 25 och Bertilsdotter, 2003a, s. 268.
- ²⁷ Broadys inledning i *Kulturens fält – en antologi*, 1998, s. 19.
- ²⁸ Hallebro, 2002, s. 18.
- ²⁹ Donald Broadly: "Nätverk och fält" *Sociala nätverk och fält* Håkan Gunneriusson (red.), Opuscula Historica Upsaliensia nr. 28, skrifter utgivna av Historiska institutionen, Uppsala universitet 2002, s. 62.
- ³⁰ Bertilsdotter, 2003a, s. 241.
- ³¹ Bertilsdotter, 2003c, s. 78 och Adeniji, 2001b, s. 68.
- ³² Michel Foucault: *Sexualitetens historia Band 1 Viljan att veta*, Göteborg [1976] 2002, s. 98.
- ³³ Foucault, 2002, s. 103-105.
- ³⁴ Bertilsdotter, 2003a, s. 244 och Adeniji, 2001a, s. 20.
- ³⁵ Malena Gustavson "Både varken eller. Det dubbla begäret konceptualiserat" *s.c.r.a.m. swedish critical art magazine*, 1998:2, s. 80 och Hallebro, 2002, s. 54.
- ³⁶ Gustavson, 1998, s. 80.
- ³⁷ Hallebro, 2002, s. 2.
- ³⁸ Foucault, 2002, s. 103-105.
- ³⁹ Begreppet kön betyder hos Foucault ungefär samma sak som sexualitet eller begär.
- ⁴⁰ Foucault, 2002, s. 95ff.
- ⁴¹ Hallebro, 2002, s. 17.
- ⁴² Bertilsdotter, 2001c, s. 5. Se även Sara Edenheim: "Handledning i Teratologi. En dekonstruktion av bisexualitet och andra monstruösa fenomen" *lambda nordica*, vol. 7, 2001:1-2, s. 71.
- ⁴³ Gustavson, 1997, s. 3.
- ⁴⁴ Gustavson, 1997, s. 2.
- ⁴⁵ Foucault, 2002, s. 43.
- ⁴⁶ Bertilsdotter, 2001c, s. 5, Hanna Bertilsdotter: "'Bisexuella' relationsformer utanför heteronormen. Blandsexuella och bisexuella relationsformer bland bisexuella" *lambda nordica*, vol. 9, 2003:1-2 [2003b], s. 31, Gustavson, 2001, s. 22, Gustavson, 2002, s. 1.
- ⁴⁷ Karin Ekström: "Bisexuell och feminist" *lambda nordica*, vol. 7, 2001:1-2, s. 51.
- ⁴⁸ Roos och Rotkirch, 1998, s. 455.
- ⁴⁹ Broadys inledning i *Kulturens fält*, 1998, s. 11
- ⁵⁰ Adeniji, 2001a, s. 44.

Litteratur

- Adeniji, Anna (2001) [2001a] "Ordningsstörande begär – biteori som kritik av antropologisk sexualitetsforskning" C-uppsats i genusvetenskap vid Centrum för kvinnoforskning, Stockholms universitet, Centrum för kvinnoforskningens skriftserie, nr 27.
- (2001) [2001b] "Ordningsstörande begär. Biteori som kritik av antropologisk sexualitetsforskning" *lambda nordica*, vol. 7, nr 1-2.
- Bertilsson, Hanna (2001) [2001a] "Biidentitet/er. Presentation av en bistudie" *lambda nordica*, vol. 7, nr 1-2.
- (2001) [2001c] "Konsten att hitta hem – några bisexuella resor" opublicerad C-uppsats i genusvetenskap vid Centrum för genusvetenskap, Lunds universitet.
- (2003) [2003a] "Att fetischera det 'normala'. Bisexualitet utifrån några unga bisexuella mäns berättelser" *Sexualitetens omvandlingar. Politisk lesbiskhet, unga kristna och machokulturer*; Thomas Johansson och Philip Lalander (red.) Göteborg.
- (2003) [2003b] "Bisexuella relationsformer utanför heteronormen. Blandsexuella och bisexuella relationsformer bland bisexuella" *lambda nordica*, vol. 9, nr 1-2.
- (2003) [2003c] "Både-och och varken-eller. På besök i bi-positionernas gränsland" *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, nr 1.
- Rosqvist, Hanna (2000) "Den blanka spegeln – en modell som visar hur (bisexuella) identiteter skapas och en diskussion om erkännandets betydelse vid identitetsformning" opublicerad CD-uppsats i sociologi vid Sociologiska institutionen, Lunds universitet.
- Bourdieu, Pierre (2000) *Konstens regler. Det litterära fältets uppkomst och struktur*, Stehag [1992].
- Broady, Donald (2002) "Nätverk och fält" *Sociala nätverk och fält*, Håkan Gunneriusson (red.) Opuscula Historica Upsaliensia nr 28, skrifter utgivna av Historiska institutionen, Uppsala universitet.
- och Ingrid Heyman (1998) "Omvårdnadsforskning – ett vetenskapligt fält i vardande?" *Kulturens fält – en antologi*, Donald Broady (red.) Göteborg.
- Edenheim, Sara (2001) "Handledning i Teratologi. En dekonstruktion av bisexualitet och andra monstruösa fenomen" *lambda nordica*, vol. 7, nr 1-2.
- Ekström, Karin (2001) "Bisexuell och feminist" *lambda nordica*, vol. 7, nr 1-2.
- Foucault, Michel (2002) *Sexualitetens historia Band 1 Viljan att veta*, Göteborg [1976]
- Gustavson, Malena (1997) "Nästan samma men inte riktigt. Om bisexualitet och queerteori." opublicerad D-uppsats i etnologi vid Etnologiska institutionen, Lunds universitet.
- (1998) "Både varken eller. Det dubbla begäret konceptualiserat" *s.c.r.a.m. swedish critical art magazine*, nr 2.
- (2001) "Till tygellöst leverne. En bisexuell kritik av tvåsamhetens hegemoni" *lambda nordica*, vol. 7, nr 1-2.
- (2002) "Triangelns mellanrum – bisexuellt begär som kritik och teori" *HumaNetten* nr 10, elektronisk tidskrift, utges av Institutionen för humaniora, Växjö universitet.
- Hallebro, Ellinor (2002) "Bi-effekter. En studie om bisexualitetens förändringspotential på det rådande heteronormativa samhället", opublicerad D-uppsats i sociologi vid Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Kallings, Katarina (1999) "Vardagslivets Erotisering. Identitetens och Sexualitetens paradoxer sett utifrån Bisexuella Kvinnors könskonstituering", opublicerad D-uppsats i etnologi vid Etnologiska avdelningen vid Institutionen för Kulturanthropologi och Etnologi, Uppsala universitet.
- Kulturens fält – en antologi* (1998) Donald Broady (red.) Göteborg.

Roos, J.P. och Anna Rotkirch (1998) "Fält i skuggan av fält: sensocialismens dubbelliv"
Kulturens fält – en antologi, Donald Broady (red.) Göteborg.

Udehn, Johanna (1998) "(Bi)sexualitet – en alternativ tolkning." opublicerad D-uppsats i
etnologi vid Etnologiska avdelningen vid Institutionen för Kulturanthropologi
och Etnologi, Uppsala universitet.

Summary

This article focuses on the new critical perspective of Swedish bitheory. It analyses bitheory as a field of research using the theories of Pierre Bourdieu. Michel Foucault's theories on power are also used to discuss the role of bitheory as a critique of academically established science and feminist and queer theory. The article is based on analyses of Swedish bitheoretical articles and essays. It concludes that, although there is a will among biresearchers to develop bitheory into a separate field of research, the autonomy of the field is, so far, low. Swedish bitheory is, because of its relations with feminist and queer theory best described as a "shadow field". The lack of polemics is a sign of this, but the bitheoretical, in many ways "alternative", way of doing research could also be seen as a critique of Bourdieu's field theory.

Catrine Andersson är fil. kand. i genusvetenskap vid Uppsala universitet och läser just nu sociologi C med en fil. mag. i sociologi som mål. Det pågående uppsatsprojektet problematiserar sociologisk forskning kring sexualitet och försöker fokusera det undflyende begreppet sexualitet med olika diskurs-teoretiska medel.